

Samantekt af niðurstöðum úr áhrifamati

Rannsóknamiðstöð Íslands, Rannís, hefur metið áhrif af styrkveitingum Tækniþróunarsjóðs á valda þætti í nýsköpunarstarfsemi hjá fyrirtækjum í landinu. Rannsóknin er hluti af framlagi Rannís til evrópsks verkefnis þar sem bornar eru saman, metnar og þróaðar aðferðir til að meta áhrif af opinberum fjárveitingum til rannsókna, tækniþróunar og nýsköpunar. Við matið voru skoðuð verkefni hjá rúmlega 50 verkefnisstjórum sem fengu styrk úr Tækniþróunarsjóði árin 2004-2008 og lokið var við eigi síðar en í árslok 2008. Sendur var spurningalisti til verkefnisstjóra en einnig voru tekin ítarlegri viðtöl við bæði verkefnisstjóra og aðra sem tengjast starfi sjóðsins. Í matinu voru áhrif sjóðsins á samstarf fyrirtækja og rannsóknastofnana skoðuð og hvort og þá hvernig sjóðurinn stuðlar að ávinningi á ýmsum sviðum í starfsemi fyrirtækjanna. Til samanburðar var einnig sendur spurningalisti til umsækjenda sem sjóðurinn hafði á umræddu tímabili hafnað umsóknum frá. Helstu niðurstöður úr áhrifamatinu eru eftirfarandi:

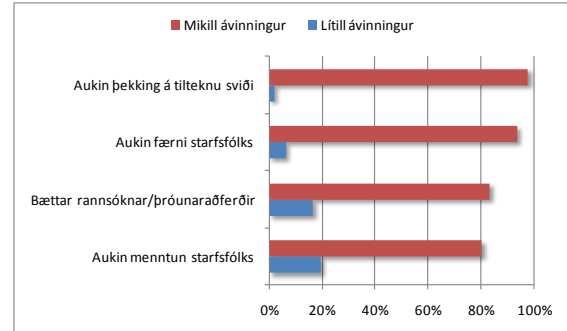
- Tækniþróunarsjóður hefur mikilvæg áhrif á nýsköpun í íslensku atvinnulífi. Hann hefur styrkt nýsköpunarfyrirtæki sem hafa náð miklum árangri á alþjóðavettvangi. Þannig hefur sjóðurinn stuðlað að fjölgun og verndun verðmætra starfa.
- Sjóðurinn skiptir miklu máli fyrir framþróun nýsköpunar í landinu. Alls telja 75% styrkþega að verkefni hefðu ekki farið af stað án styrks frá sjóðnum.
- Fyrir tilstuðlan sjóðsins verða til mikil þekkingarverðmæti í landinu. Yfir 90% styrkþega eru sammála því að styrkt verkefni auki hæfni í nýsköpun, leiði til nýrra verkefna og að áunnin þekking geri þeim kleift að standa sig betur í öðrum verkefnum.
- Verkefni styrkt af sjóðnum eru hluti af öfluggu tengslaneti, fyrirtæki ná árangri í að afla áhættufjármagns eftir að hafa hlotið jákvætt mat sjóðsins og niðurstöður verkefna leiða gjarnan til einkaleyfa. Þannig má leiða líkum að því að sjóðurinn hafi víðtæk áhrif á nýsköpunarumhverfið með kröfum um vandaðan undirbúning nýsköpunarverkefna.
- Áhrifamatið leiðir einnig í ljós að vinnsla og skráningu gagna, allt frá því að umsóknarferlið hefst og þar til að sjóðurinn sleppir hendi af fyrirtækinu, þarf að bæta til að hægt sé að átta sig betur á beinum efnahagslegum stærðum.

Nánari samantekt á einstökum niðurstöðum úr áhrifamatinu fer hér á eftir:

Ávinningur

Yfirgnæfandi meirihluti eða 80-98% styrkþega telja að mikill ávinningur hafi orðið á sviði aukinnar þekkingar, færni/menntunar starfsfólks og bættum rannsóknaraðferðum.

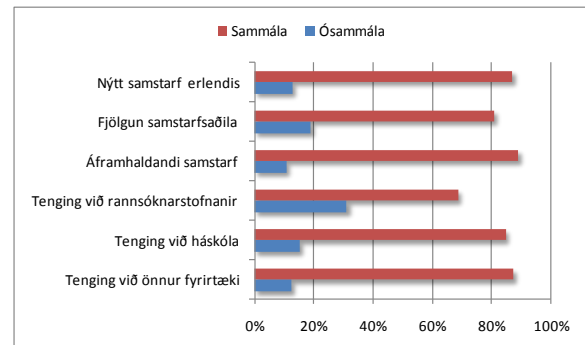
- 63% styrkþega bjuggu til frumgerð sem hluta af verkefnum sínum.
- Af fjölda umsókna um einkaleyfi hér á landi var rúmur fjórðungur (28%) vegna verkefna sem studd voru af Tækniþróunarsjóði á árunum 2004-2008.
- Af þeim verkefnum sem sóttu um einkaleyfi, fengu 20% úthlutað leyfi. Sá árangur er umfram það sem þekkt meðal almennra umsækjenda einkaleyfa á umræddum tíma, sem var 12%.
- Afstaða þátttakenda til ávinnings á þeim sviðum nýsköpunar sem spurt var um er almennt með þeim hætti að umtalsverður ávinningur hafi náðst á flestum sviðum. Ávinningurinn er þó misjafn eftir viðfangsefnum.

Ávinningur er varðar þekkingu, aðstöðu og færni

Samstarf

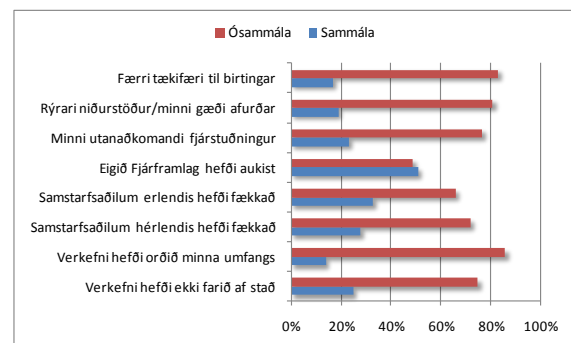
- Styrkþegar sjóðsins voru í umtalsverðu samstarfi áður en til styrkveitingar kom. Á bilinu 74-81% þeirra störfuðu með fyrirtæki, háskóla eða rannsóknarstofnun innanlands. Á milli 40-57% styrkþega störfuðu með samsvarandi aðilum erlendis.
- Mikill meirihluti styrkþega er mjög sammála því að þátttaka í verkefnum sjóðsins viðhaldi samstarfi en stuðli jafnframt að nýju, stuðli að fjölgun samstarfsaðila og auki tengsl við rannsóknastofnanir, háskóla og önnur fyrirtæki.

Áhrif á samstarf og tengsl fyrirtækis við aðra

Viðbótaráhrif

- Með viðbótaráhrifum er átt við að fjárframlag hafi haft í för með sér viðbót á einhverju sviði sem ekki hefði orðið til nema með tilkomu framlagsins.
- 75% styrkþega telja að verkefni hefðu ekki farið af stað án styrks frá sjóðnum.

Afdrif ef ekki hefði komið til fjárstuðnings úr TÞS

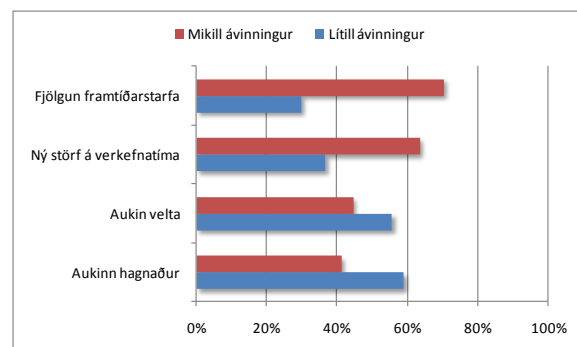
- 77% styrkþega eru því sammála að utanaðkomandi fjárstuðningur hefði minnkað án styrks og 49% telja að eigið fjármagn hefði aukist.
- 72% styrkþega varð ágengt í því að afla verkefnum frekara fjármagns.

Sjálfbær þekking og færni

- 91-96% styrkþega eru sammála því að verkefnin hafi haft þann ávinning að auka hæfni í nýsköpun, að verkefnin leiði til nýrra verkefna, að þekkingin geri þeim kleift að vinna verkefni betur og að þekkingin verði notuð í öðrum verkefnum.
- Langflestir viðmælendur í áhrifamatinu segja að almenn þekking aukist mikið í glímunni við rannsóknaverkefnin. Sköpun þekkingar tengd verkefnum er í senn sérhæfð og spannar um leið vítt svið, er á ýmsum stigum og þroskar þá einstaklinga sem þátt taka í verkefnum.

Verðmætasköpun

- 63% styrkþega telja að mikill ávinningur hafi orðið í því að skapa ný störf á verkefnatíma og 70% telja mikinn ávinning í fjölgun framtíðarstarfa.
- 44% styrkþega telja að mikill ávinningur hafi náðst í að auka veltu.
- Þrátt fyrir að oft sé ekki raunhæft að gera ráð fyrir því að verkefni skili hagnaði á upphafsstigum telur 41% styrkþega að mikill ávinningur hafi orðið í að auka hagnað.
- Í heild má segja að styrkþegar telji að verkefni sjóðsins hafi enn sem komið er skapað takmarkaðan efnahagslegan ávinning. Skýringin á því gæti verið sú að í flestum tilvikum er stuttur tími liðinn frá því að verkefnum lauk þannig að efnahagsleg áhrif þeirra hafa ekki komið fram.
- Viðhorf þátttakenda til verðmætasköpunar er þó almennt með þeim hætti að þar sem sjóðurinn hefur áhrif á þjálfun og menntun styrkþega, rannsóknir (grunnrannsóknir og hagnýtar rannsóknir) og stofnun og uppbyggingu rekstrarhæfra fyrirtækja þá skila þau áhrif sér í sköpun verðmæta.

Ávinningur í þáttum er snerta efnahag

Samfélagslegur ávinningur

- Erfitt er að lesa með ótvíræðum hætti úr niðurstöðum í viðhorfum svarenda til samfélagslegs ávinnings. Margir svarendur telja að samfélagslegur ávinningur eigi ekki við en mismikið þó eftir því um hvaða þætti ávinnings er að ræða.
- Helmingur svarenda (50%) telur að mikill ávinningur hafi náðst í að auka hlutdeild ungs fólks í nýsköpun og tækniþróun.
- Sú afstaða að samfélagslegur ávinningur vegna styrktra verkefna sé ótvíræður kemur þó almennt fram meðal viðmælenda og birtist m.a. í formi aukinna lífsgæða og efnahagslegs ávinnings.

Lærdómar

Loks má velta fyrir sér þeim lærdómum sem draga má af niðurstöðum áhrifamatsins. Í því sambandi má spyrja hvort Tækniþróunarsjóður geti stuðlað að enn betri árangri með því að styðja betur við þau verkefni/fyrirtæki sem hann hefur stutt? Í ljósi þeirra vísbendinga sem fyrir liggja um að nýsköpunarstarfsemi á Íslandi eigi í ákveðnum erfiðleikum með að skila hámarksárangri, má spyrja hvort bæta eigi við áherslur sjóðsins með því að fylgja betur eftir þeim verkefnum sem lengra eru á veg komin á leið nýsköpunar? Slík áhersla krefst samstarfs við fjárfesta í viðkomandi fyrirtæki.

Stjórnvöld þurfa að taka afstöðu til þess hvort sjóðurinn eigi, auk núverandi stefnu, að leggja áherslu á frekari framhaldsstyrki eða sérstaka styrki sem stuðla að auknum áhrifum og afköstum, t.d. með styrkjum til markaðsrannsókna eða jafnvel í formi víkjandi lána. Ef þessi leið er farin þarf sjóðurinn á auknum fjárveitingum að halda.

Nokkurn lærdóm má draga af samanburði á afdrifum verkefna sem fengu styrk úr Tækniþróunarsjóði og fengu ekki styrk. Þessi samanburður leiðir í ljós að hluti verkefna, sem sjóðurinn hafnar, finnur sér annan farveg. Þannig tekst í 23% tilvika að búa til frumgerð hjá þeim verkefnum sem er hafnað. Þessi niðurstaða getur bent til þess að hlutfall úthlutunar hjá sjóðnum sé of lágt. Hér ber að sama brunnu að til að hækka hlutfall úthlutunar þarf aukið fjármagn í sjóðinn.

Fyrir Rannís, sem umsjónaraðila sjóða, er áhrifamatsferlið og þátttakan í evrópska verkefninu mikilvægt lærdómsferli. Gagnaöflun þarf að vera skipulegri en sem dæmi má nefna að til þess að geta svarað til hlítar spurningum um efnahagsleg áhrif Tækniþróunarsjóðs er nauðsynlegt að ráðast í frekari gagnaöflun því til stuðnings. Bæta þarf upplýsingagjöf styrkþega við gerð áfangaskýrslna og lokaskýrslna.

Þá kom fram í áhrifamatinu gagnrýni umsækjenda á erfitt og tímafrekt umsóknarferli og á of mikla áherslu á gerð viðskiptaáætlunar en þess ber að geta að stjórnslá sjóðsins fær að öðru leyti góða einkunn. Sjóðurinn hefur fengið á sig gott orð fyrir fagleg vinnubrögð og fjárfestar líta til hans varðandi mat á fjárfestingarkostum. Það er því full ástæða til að sjóðurinn geri áfram strangar kröfur til umsækjenda en umsóknar- og matsferlið þarf samt sem áður ávallt að vera í endurskoðun og eru allar ábendingar teknar til skoðunar.